

6. *Маркс Р.* Капітал. – Пер. з нім. – К.: Темпора, 2013.
7. *Пикетти Т.* Капітал в ХХІ веке. – М.: Маргінем Пресс, 2015.
8. *Райнерт Е.С.* Як багаті країни забагатіли... і чому бідні країни лишаються бідними. – К.: Темпора, 2014.

Фещенко В.М.

д.е.н., професор

ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана» м. Київ

ІДЕЇ УКРАЇНСЬКИХ ЕКОНОМІСТІВ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТ.: СУЧАСНИЙ КОНТЕКСТ

Інтеграція України до європейського та світового економічного простору передбачає глибоке дослідження процесів становлення та еволюції ринкового господарства (інфраструктури, суб'єктів господарювання, регуляторного впливу державних і соціальних інститутів на розвиток підприємництва тощо) та відображення зазначених процесів у працях представників української економічної думки другої половини ХІХ ст.

Подібний ретроспективний аналіз ринкового поступу національної економіки дозволяє більш аргументовано підійти до вивчення актуальних проблем сьогодення, спираючись на досвід їх розв'язання економістами минулих часів і використовуючи їхній аналітичний інструментарій. На важливість використання саме такого підходу при дослідженні еволюції господарської системи вказував видатний економіст ХХ ст. Й. Шумпетер, зауважуючи, що «для економічної теорії значно більшою мірою, ніж наприклад, для фізики, є справедливим положення, що сучасні проблеми, методи і результати наукових досліджень не можуть бути повністю зрозумілими, якщо нам невідомо, як саме економісти дійшли до сучасного напрямку думок»[1, с. 7].

У цьому контексті дисципліни «Історія економічних учень», «Історія економічної думки України» допомагають розкрити економічну теорію у генезисі, показати еволюцію напрямків і шкіл економічної думки, побачити спадкоємність їх розвитку та зв'язок минулого з сучасністю. Історія економічної думки розкриває процес виникнення економічних категорій, виступає солідним підґрунтям для розуміння сучасних економічних теорій, в тому числі і концепцій становлення ринкового господарства в Україні.

Аналізуючи процеси ринкової модернізації економіки, представники української економічної думки другої половини ХІХ ст. захищали принципи ринкового господарювання, проте за умови регулюючих дій з боку державних інституцій та обґрунтованої державної політики у досягненні суспільних інтересів. Ідеї необхідності державного втручання в перебіг економічних процесів з метою послаблення соціальної напруженості в суспільстві, підтримки державою національної промисловості знайшли відображення у працях М.М. Олексієнка, М.Х. Бунге, В.Я. Желєзнава, В.Ф. Левитського, Д.І. Піхна, М.І. Туган-Барановського та ін.

З інституціональних позицій в українській науковій літературі обговорювалося не лише питання щодо ролі держави у здійсненні ринкових трансформацій. Економісти вивчали вплив на господарську діяльність таких інституцій, як звичаї, мораль, освіченість, енергія, дух підприємництва, право, державний і суспільний лад життя. Тобто, національна модель ринкової економіки повинна була, на думку більшості українських економістів, органічно поєднати державу та інші соціальні інститути для регулювання господарських процесів та узгодження інтересів усіх економічних суб'єктів і, в той же час, мати певну цілісність і субординацію економічних відносин на базі приватної власності та розвитку ринку. Ця позиція співзвучна до сучасних підходів у оцінці місця та ролі держави у регулюванні економічного життя суспільства.

Серед напрямів державного регулювання ринкової економіки в українській науковій літературі (праці М.Х. Бунге, Д.І. Піхна, М.І. Туган-Барановського, М. Соболева й ін.) найґрунтовніше були досліджені митна, банківська, біржова та податкова політика держави, фабричне законодавство, регулювання відносин пореформеного землеволодіння тощо. Особливо важливою була роль держави у соціально значущих сферах господарювання. До таких соціально важливих сфер М.Х. Бунге, наприклад, відносив діяльність банків. Вплив останніх на промисловість і народне господарство виявляється всеосяжним, і тому роль держави, на думку вченого, в банківській справі дуже важлива; вона має опікуватися створенням відповідного законодавчого поля, що встановлює межі для діяльності банківських та інших кредитних установ, запобігає проявам монополізму. Д.І. Піхно до соціально значущих сфер, які потребують регулювання і постійного контролю з боку держави, відносив залізничне господарство, наполягаючи на важливій

ролі держави у формуванні тарифів на залізничні перевезення, необхідності створення конкурентного середовища для всіх суб'єктів транспортної галузі.

Серед проблем, які вивчалися українськими дослідниками в кінці XIX ст. і не втратили своєї актуальності сьогодні, – проблема вимушеної еміграції українців. І. Франко, зокрема, присвятив цій проблемі більше 20 статей у своїх економічних творах. Проаналізувавши причини еміграційного руху, він стверджував, що головною причиною еміграції були нужда й матеріальне зубожіння населення. З метою пом'якшення наслідків еміграції І. Франко пропонував за участю держави створити спеціальне товариство, завданням якого було б регулювання еміграційного руху, надання посередницьких, інформаційних і консультаційних послуг для емігрантів, а також їх охорону та пошук роботи і певного заробітку в країнах, до яких емігрують українці.

Дослідження українських економістів другої половини XIX ст. стали вагомим внеском до скарбниці української і світової економічної думки, цінним досвідом реформаторських перетворень економіки, матеріалом для аналізу успіхів і прорахунків ринкових реформ на вітчизняних теренах і можливостей для використання напрацьованого досвіду в сучасних реаліях.

Список використаних джерел

1. *Шумпетер Й.* История экономического анализа. – СПб.: Экономическая школа, 2001. – Т. 1.

Беляєв О. О.

д.е.н., професор
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ

ПРО ДЕЯКІ АСПЕКТИ МЕХАНІЗМУ ДІЇ ЕКОНОМІЧНИХ ЗАКОНІВ

Зростаючий формалізм, беззмістовна математизація і відрив від практики, від потреб економічної політики характеризують нинішній стан економічної теорії. Така ситуація проявляє неспроможність наукового світу економістів.